

Література:

1. ЦДАВО України. Ф. 3766. Оп. 1. Спр. 42. Арк. 7-9; Арк. 28-29.
2. ЦДАВО України. Ф. 3695. Оп. 1. Спр. 133. Арк. 6-19; Спр. 80. Арк. 140.
3. ЦДАВО України. Ф. 1115. Оп. 11. Спр. 6. Арк. 160.
4. ЦДАВО України. Ф. 1064. Оп. 2. Спр. 1. Арк. 150; Арк. 163-187.
5. Конституционное государство. / Збірник статей Авалова З., Водовозова В., Гессена Г., Горенберга М., Котляревського С., Рейснера М. та ін.: Вид-во "Общественная польза". С.-Пб. Вид. Друге. 1905. 580 с.
6. Український парламентаризм: минуле і сучасне./ Кол. авт. Шемиученко Ю., Мироненко О., Погоріло В., Фрицький О., Кампо В. та інші. К.: Парламентське вид-во, 1999. 368 с.

Барановський Петро Петрович
*аспірант кафедри історії держави та права
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

*Наук. керівник – д.п.н. професор
кафедри історії держави та права
К. М. Вітман*

СИСТЕМА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЗА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Початок ХХ століття характерний рішучими державотворчими змінами на території України та світі в цілому. За часів панування Російської та Австрійської імперії на українських землях внутрішня політика втілювалась на їх розсуд та загалом була не популярна серед населення українських земель, що і стало однією з причин національних рухів. Одним з видатних будівників Української держави є Павло Петрович Скоропадський, який був проголошений гетьманом, тобто лідером Української держави. Для більш детального розуміння внутрішньої політики за часів П. Скоропадського слід розглянути систему органів державного управління, адже саме так можна зрозуміти суть та мету, яку перед собою бачив гетьман.

Характеризуючи режим П. Скоропадського, слід відзначити, що його потрібно розглядати, перш за все, як спробу шляхом зміни демократичної-

парламентської форми державного правління на авторитарну, створити таку модель української держави, яка була б здатною зупинити радикалізацію та деградацію українського суспільства, а також відновити правопорядок та стабільність. Сам Скоропадський, за його словами, намагався встановити лише дуже коротку диктатуру на час, поки вдасться сформувати іншу розсудливішу владу. Ідея сильної влади заради політичних і соціальних реформ, декларована П. Скоропадським, була втілена у «Законах про тимчасовий державний устрій України» від 29 квітня 1918 р. Відповідно до «Законів» виключно Гетьману належала вся повнота влади в Українській державі. Зокрема, гетьман мав найвищі права у сфері відносин з іншими державами, був військовим головнокомандувачем, мав право оголошувати воєнний стан, а також амністію, здійснював помилування, уособлював не тільки виконавчу, а й законодавчу владу. Він призначав голову Ради міністрів, який формував кабінет і подавав його на затвердження гетьмана. Останній мав право затверджувати і відправляти у відставку кабінет у повному складі так само, як і звільняти з посад інших урядовців.

Обсяг повноважень гетьмана свідчить, що в Україні на зміну демократичній парламентській формі державного правління прийшов авторитарний режим, котрий відкидав принцип розподілу влади. Форма правління Української Держави була авторитарною диктатурою, але обмеженою як рамками закону, так і часом – до скликання Українського сейму. Вищим принципом державного управління проголошувалися саме закони, які мали гарантувати основні права і свободи демократичного суспільства. У випадку смерті, тяжкої хвороби або перебування П. Скоропадського за межами держави вся влада переходила до Колегії верховних правителів держави, яка складалася з трьох осіб.

Рада міністрів здійснювала функції гетьманського уряду, призначенням якого було «об'єднання праці окремих відомств» у сфері законодавчої та виконавчої діяльності, тобто діяльність Ради міністрів мала допоміжний характер. Очолював Раду міністрів Отаман-Міністр. Керівництво справами

Ради міністрів покладалось на Генерального секретаря та підлеглу йому Генеральну канцелярію. У складі Ради міністрів виділялися міністерства внутрішніх справ, фінансів, торгівлі і промисловості, земельних справ, судових справ, іноземних справ, військове міністерство та інші. Пізніше з'явилися також міністерство народного здоров'я та міністерство сповідань, яке займалося релігійними проблемами. Міністерства здебільшого поділялися на департаменти і управління.

Допоміжним органом Ради міністрів була Мала рада міністрів, створена 25 травня 1918 р. Мала рада міністрів формувалася з товаришів (заступників) міністрів, а основним її призначенням був попередній розгляд законодавчих та адміністративних пропозицій міністрів, а також проектів штатів і кошторису міністерств [1].

У період Гетьманату П. Скоропадського, свого розвитку отримав інститут державної служби. До речі, гетьман після приходу до влади звільнив лише призначених Центральною Радою міністрів та їх заступників. Решта чиновників залишилася на своїх посадах і лише була зобов'язана скласти присягу на вірність Українській державі. Тобто, на відміну від ЦР, політика Скоропадського стосовно чиновництва була більш стриманою та виваженою, що, звичайно, робило його владу більш міцною. Організація місцевої влади у період Гетьманату будувалася на тому, що призначені ЦР комісари були усунуті зі своїх посад, а їх замінили губернські і повітові старости, які очолили місцеві адміністрації та були підпорядковані міністерству внутрішніх справ. За своїм статусом губернські старости майже повністю відповідали колишнім російським губернаторам. Показово, що головною проблемою місцевого життя у Гетьманаті був хронічний конфлікт між місцевою адміністрацією та органами земського і міського самоврядування.

Причина полягала в тому, що представники органів місцевого самоврядування вороже ставилися як до особи П. Скоропадського, так і до політики, яку той проводив. Різке незадоволення противників гетьмана викликав і той факт, що П. Скоропадський підбирав державні кадри переважно

за професійною ознакою. Це призвели до того, що до органів державної влади у великій кількості потрапили колишні російські службовці, які хоч і були професіоналами своєї справи, але при цьому байдуже ставилися до українських національних інтересів. Були збережені земські міські управи, але змінено виборчий закон щодо цих інституцій.

Відповідно до нового закону про вибори до земств від 5 вересня 1918 р. вводилася куріальна система – дві курії залежно від суми земського податку. Пости місцевих адміністраторів посіли місцеві поміщики, земські діячі та судді. Фактично владу здобули покривджені революцією люди, і це сприймалося окремими з них як довгоочікувана можливість помститися своїм кривдникам. Наприкінці існування Української Держави – 30 листопада 1918 р. – було видано закон «Про зміну, доповнення та скасування діючих узаконень про волосні, повітові і губернські установи по управлінню сільськими місцевостями», яким поновлювався інститут колишніх «земських начальників» і утворювалися повітові та губернські ради в сільських справах [2].

У перші тижні існування Гетьманату в Україні діяла «змішана» судова система, тобто судові установи часів Російської імперії, суди, створені Тимчасовим урядом, та суди, засновані Українською Центральною Радою. У «Законах про тимчасовий державний устрій України» йшлося про Генеральний суд як «найвищий хоронитель і захисний закону та найвищий суд України для справ судівництва та адміністративних». Новація полягала в тому, що «Порядкуючий Генерального суду та всі Генеральні судді» призначалися гетьманом. 2 червня 1918 р. було прийнято закон, який уточнював функції Генерального суду, сформовано за часів Центральної Ради. Згідно з цим законом Генеральний суд мав складатися з трьох департаментів – цивільного, кримінального й адміністративного і виконувати на всій території України функції, що до його формування належали російському «Сенату», а також касаційні функції Головного військового суду.

Важливий крок у реформуванні судової системи було зроблено з прийняттям 8 липня 1918 р. закону «Про Державний сенат» як вищу державну

інституцію в судових і адміністративних справах. Компетенція Державного сенату тимчасово мала регулюватися «Учреждением Российского Правительствующего Сената». На своєму нижчому рівні судоустрій періоду Гетьманату був представлений системою загальних судів і мирових. Крім того, функціонували також військові суди, які відповідно до закону від 21 червня 1918 р. поділялися на вищі і штабні. Справи в них розглядалися у складі голови і виборних суддів. У засіданнях Вищого військового суду передбачалася участь прокурора і захисника, у штабних судах при їх присутності не біла обов'язковою. При військових судах незалежно від рівня вводилися посади військових слідчих.

8 липня 1918 р. був ухвалений закон «Про Судові палати і Апеляційні суди», відповідно до якого усі три судові палати – Київська, Харківська та Одеська залишалися діючими. Як суд першої інстанції, судові палати мали розглядати справи про державні та посадові злочини. Судові палати були апеляційними інстанціями для всіх справ, що розглядалися в окружних судах без присяжних. До того ж ці установи здійснювали наглядові функції за окружними судами. У свою чергу Генеральні суди Державного сенату були апеляційною інстанцією у справах, що вперше розглядалися в судових палатах, і здійснювали нагляд за ними. Окружні суди діяли у складі адміністративного, кримінального і цивільного відділів [3].

Проаналізувавши вище зазначену систему органів української держави за часів правління П.Скоропадського можна зробити висновки що гетьман мав мету побудувати авторитарну республіку на чолі з вождем, а суть цієї політики полягала у переході від демократично-парламентської форми державного правління до авторитарної, хоча сам П. Скоропадський запевняв, що диктатура буде встановлена на певний час. Загалом беручи до уваги історичні реалії тієї епохи, стає очевидним що планам гетьмана не судилося здійснитись.

Література:

1. *Історія держави і права України. У 2-х частинах. / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. Київ, 2003.*

2. *Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Х.: Право, 2013.*
3. *Шигаль Д. А. Історія держави і права України: Курс лекцій. Х.: Вид-во «ІНДУСТРІЯ», 2011.*

Ніколаєнко Єлизавета Русланівна
*бакалавр 1 к., гр.2 факультету МПВ
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Наук. керівник – доцент Н.В. Єфремова

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА П. СКОРОПАДСЬКОГО З ПИТАНЬ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА КУЛЬТУРИ

Павло Скоропадський – гетьман Української Держави, видатний політичний та культурний діяч був високоосвіченою і талановитою людиною. З українською історією його нерозривно пов'язували сімейні традиції гетьманської родини Івана Скоропадського та його родичів. Отже, не є дивним, що очоливши Українську Державу, П. Скоропадський вважав за необхідне підтримувати українську культуру, створити всі умови задля того, щоб в школах діти навчалися рідною мовою, детально знали історію та географію України. Однак треба зазначити, що він ні в якому разі не був противником культур інших народів, оскільки вважав, що усі люди мають право на повагу до їхньої культури і традицій, отож кожна має своє право на життя. В родині гетьмана вважали, що українська культура стала міцним підґрунтям для існування російської, тому разом вони становлять велику цінність для людини.

Між іншим, навчальним та культурно-освітнім закладам національних меншин гетьманський уряд надавав певну фінансову допомогу. Так, 11 липня 1918 р. Рада Міністрів виділила 87700 карбованців на організацію курсів вчителів єврейських шкіл в Києві, Одесі, Катеринославі [1].

Велика увага у внутрішній політиці гетьмана приділялася питанню освіти. Важливим завданням для Міністерства народної освіти Української Держави було створення єдиної системи навчальних закладів, яка